

Asociace
pro mezinárodní
otázký
Association
for International
Affairs

Newsletter

Americký program

03/2010

Měsíčník o Americe

V tomto vydání najdete

ZPRAVODAJSTVÍ

Brazílie: Dilma Rousseff byla oficiálně nominována na prezidentku Brazílie

Chile: Následky ničivého zemětřesení

USA: Nová ofenziva spojeneckých sil v Afghánistánu

MINIANALÝZY

CHILE: Ekonomické a politické dopady zemětřesení v Chile (Tomáš Kristlík)

MEXIKO: Nečekaná volebná koalice pravice s ľavicou (Ivan Kováč)

KOLUMBIE: Konec nadějí pro prezidenta Uribeho (Naďa Závaodníková)

Zpravodajství

Argentina

Argentina se pokusí získat správu nad Falklandskými ostrovy

V druhé polovině února vzrostlo napětí mezi Argentinou a Velkou Británií kvůli Falklandským ostrovům (španělsky *Islas Malvinas*). Územní spor sahající do 18. století, kdy se ostrovy ocitly pod správou Spojeného království, a který v roce 1982 vyústil v ozbrojený konflikt mezi oběma zeměmi, se stal opět aktuálním poté, co britská strana oznámila záměr prozkoumat ropný potenciál na tomto území.

Argentina přistoupila k sérii protiopatření znesnadňujících případný průzkum. Mimo jiné byla zavedena přísná kontrola námořní dopravy mezi argentinskými přístavy a Falklandskými ostrovy. Argentinský ministr zahraničí Jorge Taiana navíc na setkání s generálním tajemníkem OSN Ban Ki-Moonem požádal o zprostředkování bilaterálního jednání s Británií o správě sporného území. Argentině se také podařilo na konferenci zemí Latinské Ameriky a Karibiku (Grupo de Río) konané 21. až 23. února v mexickém Cancúnu vyjednat podporu členských zemí a jejich uznání argentinského práva na spravování ostrovů.

Britská strana údajně pro zajištění bezpečnosti v oblasti vyčlenila ponorku, která by měla být na cestě k ostrovům. S vyjádřením o dalším postupu však vyčkává na rozhodnutí OSN. Argentina má v této záležitosti velkou zahraniční podporu především ze strany zemí Latinské Ameriky. Nicméně

v případě zahájení bilaterálního jednání však budou mít poslední slovo Falklandčané, u nichž se spíše dá očekávat podpora britské správy.

Brazílie

Brazílie vybuduje v Amazonii vodní elektrárnu

Brazilská vláda schválila výstavbu největší vodní elektrárny Belo Monte. Obří vodní přehrada bude vybudována na řece Xingú, přítoku Amazonky, ve státě Pará a její rozloha bude čítat přibližně 500 čtverečních kilometrů. Polovina tohoto území je již nyní zatopená z důvodu každoročních povodní. Elektrárna bude disponovat výkonem 11 GW a má pokrýt spotřebu elektřiny pro 21 milionů domácností. Za projektem stojí státní energetická společnost Eletronort, přičemž náklady na její výstavbu se odhadují na 17 miliard dolarů. Podle vlády se jedná o významný investiční impulz, jenž má podpořit brazilskou ekonomiku. Projekty výstavby elektrárny se objevily už v roce 1990, ale kvůli intenzivním protestům v Brazílii a jinde ve světě, se neuskutečnily. Tehdy měla přehrada zabírat až pět tisíc čtverečních kilometrů.

Současný projekt také čelí rozsáhlé kritice. Bouří se zejména místní obyvatelé a původní indiánské kmeny. Plán počítá s vysídlením 12 tisíc osob, podle odhadů ale může přehrada ohrozit až 40 tisíc domorodých indiánů. Místní si také stěžují, že vláda s nimi nevede korektní diskusi. Ekologové upozorňují, že přehrada může narušit citlivý ekosystém a přinést například zkázu v podobě přemnožení komárů, kteří přenášejí malárii. Kritika pochází ale i z řad energetických expertů. Často zmiňovaná je v tomto ohledu nízká výrobní kapacita v době čtyřměsíčního období sucha.

Na vlnu kritiky reagoval ministr životního prostředí, Carlos Minc, s tím, že projekt byl pečlivě vypracován a možná rizika byla snížena na minimum. Ministr dokonce uvedl, že by nemělo dojít ani k vysídlování místních indiánů.

Dilma Rousseff byla oficiálně nominována na prezidentku Brazílie

Vládnoucí Strana pracujících (*Partido dos Trabalhadores*) současného prezidenta Luly oficiálně nominovala Dilmu Rousseff jako svou kandidátku na brazilskou prezidentku. Volby se uskuteční 3. října a současný prezident, i když se těší mezi Brazilci značné podpoře, nemůže podle ústavy potřeť kandidovat. V současné době je Dilma Rousseff šéfkou Úřadu pro občanské záležitosti, ale do 3. dubna se musí svého postu kvůli prezidentské kandidatuře vzdát.

Za nominací stojí především prezident Lula, který dlouhodobě Dilmu Rousseff podporoval i navzdory vnitrostranické kritice, která upozorňovala zejména na její malé charisma a nedostatek politických zkušeností. Jejím největším rivalem v říjnových volbách je Jose Serra, guvernér Sao Paula, který zatím v předvolebních výzkumech vede o pět až deset procent. Bývalá členka VAR *Palmares*, marxistické guerilly bojující s vojenskou diktaturou, se může stát první ženou na postu brazilského prezidenta, pokud se jí podaří přesvědčit voliče, že bude schopným vůdcem země jako Lula da Silva.

Pokud v říjnových volbách Dilma Rousseff vyhraje, slibuje, že naváže na politiku svého předchůdce a bude klást důraz na solidaritu, roli státu v ekonomice a na boj s chudobou a sociálním vyloučením.

Bolívie

Zavedení nové virtuální měny sucre

Na základě opatření učiněných centrální bankou oznámila Bolívie, že od března tohoto roku bude ve svém zahraničním obchodu částečně používat virtuální měnu sucre, jež by měla v budoucnu platit jako společná měna členských států organizace ALBA (*Alianza Bolivariana para las Americas*). Bolívie by měla prozatím měnu zavést ve vývozu sóji, textilu a kůže do ostatních zemí organizace ALBA, které pro tento účel vytvořily Jednotný systém regionální kompenzace. Existence měny sucre byla oznámena teprve na začátku letošního roku, přitom již 3. února v ní byla uskutečněna první transakce mezi Kubou a Venezuelou. V přepočtu má sucre hodnotu přibližně 1,25 USD. Prozatím se ovšem nepředpokládá její zavedení jako národní měny zúčastněných států.

Ekvádor

Významný krok na cestě k normalizaci vztahů s Kolumbií

Snaha Ekvádoru a Kolumbie o zlepšení narušených bilaterálních vztahů, znatelná na obou stranách v uplynulých týdnech, dosáhla konkrétních výsledků. V únoru přijel kolumbijský prezident Álvaro Uribe do Ekvádoru na svou první návštěvu po více než dvou letech. Tímto vstřícným gestem projevil ochotu k jednání a k případnému urovnání dosavadní konfliktní situace. Na zasedání členských zemí skupiny Rio, které se konalo ve dnech 21. - 22. února v mexickém Cancúnu, se pak oba státníci sešli k bilaterálnímu jednání a podepsali dohodu, která má být hlavním faktorem vedoucím k normalizaci vzájemných vztahů. Časový harmonogram pro tento proces zatím nebyl vytvořen, ale dohoda, jež byla uzavřena, se dá chápat jako zlomová. V její realizaci se počítá i s podporou Organizace amerických států. O úplném obnovení kontaktů mezi zeměmi však bude možné mluvit teprve po opětovném ustavení diplomatických styků, které, jak státníci předpokládají, by mělo být v budoucnu vyústěním učiněných politických kroků.

Domorodé obyvatelstvo přerušilo dialog s vládou

Ve městě Ambato se na konci února konalo mimořádné setkání Conaie, konfederace sdružující zástupce obyvatel indiánského původu. Conaie oznámilo, že v nejbližší době plánuje vlnu ostrých protestů proti stávající vládě a přerušení politických jednání, jelikož ta nepřinesla podle konfederace v uplynulém období žádné přínosné výsledky. Předseda Conaie Marlon Santi prohlásil, že ze strany vlády nebyla projevována dostatečná politická vůle, a proto je třeba přistoupit ke konkrétním protestním krokům. Tento radikální postoj je reakcí na vládou prosazovanou legislativu v oblasti dvojjazyčného vzdělávání a politiky životního prostředí - konkrétně v otázce těžby nerostných surovin a správy vodních toků. Vybrané zákony, platné od minulého podzimu, považují představitelé Conaie za protiústavní, neboť prý nerespektují mnohonárodnostní složení obyvatelstva země. Domorodí obyvatelé jsou podle svého mínění v Ekvádoru trvale utlačováni. Přestože byl ukončen nadějný proces jednání mezi oběma stranami, nebyly prozatím oznámeny konkrétní kroky, které hodlá Conaie v blízké budoucnosti podniknout.

Chile

Piñerova kritika Kuby naznačila ambice budoucího prezidenta

V reakci na smrt kubánského disidenta Zapaty Tamaya, který 23. února zemřel po 85 dnech protestní hladovky, vystoupil budoucí prezident Sebastián Piñera s výzvou na osvobození kubánských politických vězňů a ukončení všech forem politické represe na ostrově. Podle některých odhadů je tato kritika Castrova režimu po několika předchozích veřejných vystoupeních v podobném duchu dalším důkazem, že Piñera má po nástupu do funkce v úmyslu aspirovat na vůdčí roli v otázce prosazování lidských práv na kontinentu a navíc vědomě utvořit politickou protiváhu vlivu Huga Cháveze. Zbývající středo-pravicoví prezidenti v regionu, Álvaro Uribe, Felipe Calderón a Porfirio Lobo, totiž musí čelit především vlastním vnitropolitickým problémům a i přes jejich mnohdy otevřeně konfliktní vztahy s Hugo Chávezem nepatří snaha o ideologické soupeření s venezuelským vůdcem k jejich aktuálním prioritám.

Příznivci razantnějšího postupu jsou přesvědčení, že Piñera má jedinečnou historickou příležitost prosadit Chile do čela mezinárodního úsilí bojujícího proti porušování lidských práv, ať už levicovými, nebo pravicovými režimy, a posílit tak rozvoj demokracie v regionu.

Následky ničivého zemětřesení: utrpí především národní hospodářství a infrastruktura

Zemětřesení o síle 8,8 stupňů Richterovy stupnice, které v ranních hodinách 27. února zasáhlo značnou část chilského území, a jím způsobená přílivová vlna mají prozatím na svědomí zhruba osm set mrtvých. Přes dva miliony lidí a jeden a půl milionu obydlí bylo postiženo následky otřesů. Přestože zemětřesení nepatří historicky k nejničivějším, následky jsou i tak velmi závažné, neboť postiženou oblast obývá 60% celkové populace státu a je klíčovou ekonomickou lokalitou produkující zhruba 70% chilského HDP.

Chilská vláda v současné době čelí kritice za pomalou reakci na katastrofu, což bylo způsobeno, podle slov mluvčí vlády, selháním komunikačního systému v kritickém okamžiku. Chile se rozhodlo i přes svou původní zamítavou pozici, požádat mezinárodní společenství o poskytnutí zahraniční pomoci. Nabídka Spojených států amerických byla projednávána na schůzce ministryně zahraničí Hillary Clinton s prezidentkou Michelle Bachelet 2. března. Ihned po zemětřesení poskytly USA pomoc v podobě satelitních telefonů a čističek vody, připravuje se vyslání mobilní nemocnice, zdravotnického materiálu, elektrických generátorů, pontonových mostů a další nezbytné pomoci.

Zemětřesení přineslo i řadu omezení. Poprvé od roku 1985 došlo k vyhlášení katastrofického stavu v nejvíce postižených oblastech Maule a Biobío, který umožňuje omezení práv a svobod ve jménu prevence sociálních nepokojů. Za stejným účelem bylo do nejvíce postiženého města Concepción rozmístěno čtrnáct tisíc vojáků. Mezinárodní letiště v Santiagu de Chile bylo uzavřeno, očekává se však brzké obnovení provozu pro komerční lety. Mezinárodní lety prozatím směřují do Santiaga přes Antofagastu a Iquique, kde probíhají nezbytné letištní kontroly.

Kolumbie

Krise zdravotního systému v Kolumbii

Deficit ve zdravotním systému ve výši 500 mld kolumbijských pesos (což odpovídá 260 010 400 USD) vedl prezidenta Uribeho k vyhlášení stavu tzv. sociální nouze - během 30 dnů tak vláda může vydat opatření ve formě prezidentských dekretů zaměřených na řešení krizové situace. Dekrety č.128 a 131 se však setkaly s masovým nesouhlasem jak ze strany občanů a pacientů, tak ze strany lékařů a jejich profesních organizací.

Největší kontroverzi vyvolala především tři opatření. V první řadě dekrety definovaly postup lékařů při rozhodování o léčbě a vyšetření, což většina lékařů a zubařů považuje za vážné omezení jejich profesní autonomie. Navíc v případě, že by se lékaři odklonili od doporučení týkajících se standardního ošetření, je toto jednání považováno za "poškození zdravotního systému" a lékaři mohou být sankcionováni až do výše 50 minimálních platů. Prezidentské dekrety rovněž ustanovují, že veškerá ošetření mimo Povinný zdravotní plán (*Plan Obligatorio de Salud*, POS), jenž definuje zákroky kryté zdravotním pojištěním, si pacienti budou hradit ze svých penzijních fondů, ze svého majetku či prostřednictvím bankovních půjček.

Protesty proti těmto opatřením, kterých se 6. února zúčastnilo na 20 000 občanů pochodujících ulicemi Bogoty, Calí a Cúcuty, spolu s obviněním vzneseným vůči Ministerstvu zdravotnictví, které uzavřelo smlouvu s konzultantskou společností Centro de Gestión Hospitalaria ve výši 725 milionů kolumbijských pesos (jejím úkolem mělo být poradenství ohledně zdravotní reformy), vedly vládu k řadě ústupků. Zrušena byla opatření omezující lékařskou autonomii a o udělení pokud za nedodržení povinných postupů rozhodují tribunály lékařské a zubařské etiky. Naopak nezměněna zůstala definice ošetření a zákroků v POS. Komplexní ošetření bude kryto podle příslušnosti pacienta k benefičním programům a schémátům. O poskytování tzv. zvláštních zdravotních služeb – nezahrnutých v POS - má rozhodovat speciální komise, spadající pod kontrolu prezidentského paláce, a pouze v případě, že pacient není schopen si ošetření uhradit ze svých prostředků bude využit nově zřízený FONPES.

Kuba

Politický vězeň zemřel na následky protestní hladovky

Dne 23. února zemřel na následky hladovky ve věku 42 let vězněný politický aktivista Orlando Zapata Tamayo, který byl zatčen na jaře 2003 spolu s dalšími 74 odpůrci režimu Fidela Castra. Původně byl za urážku, veřejné pobuřování a neposlušnost odsouzen ke třem letům odnětí svobody, postupně mu byl trest zvýšen na 36 let. Zapata Tamayo údajně přestal přijímat tuhou stravu na začátku prosince minulého roku na protest proti špatnému zacházení s politickými vězni. V druhé polovině února tohoto roku se jeho stav rapidně zhoršil a byl převezen do nemocnice, kde nakonec následkům hladovění podlehl.

Kubánská média o Zapatově smrti informovala s několikadenním zpožděním, přičemž vyvrátila politické důvody jeho trestu, označila jej za „běžného“ vězně a jako důvod jeho pobytu za mřížemi uvedla mimo jiné vloupání, zpronevěru či držení bodné zbraně. K události se vyjádřil i kubánský prezident Raúl Castro, který uvedl, že Zapatovy smrti hluboce lituje a zároveň z ní obvinil Spojené státy.

Na Kubě je v současné době přibližně dvě stě politických vězňů, za což země čelí kritice mezinárodního společenství a lidskoprávních organizací. Zapatova smrt sice s největší pravděpodobností k problému na nějakou dobu přitáhne pozornost, nic však nenasvědčuje tomu, že by kubánský režim alespoň částečně ustoupil zahraničnímu tlaku a politické vězně začal masověji propouštět.

Mexiko

Boj proti násilíu v meste Ciudad Juárez

V nadväznosti na opätovne rozpútanú vlnu násilia v meste Ciudad Juárez, kde v tomto roku zahynulo už viac ako 350 ľudí a ktoré je počas súčasnej vojny kartelov najkrvavejším mestom celej krajiny, vyhlásil prezident Calderón novú stratégiu na redukcii násilností v meste. V prvom rade pripustil, že na udržanie bezpečnosti nestačí ani rozmiestnenie armády a federálnej polície, ale je potrebné doplniť balík opatrení aj o sociálne programy. Ich cieľom má byť obnova pôvodného charakteru mesta, ktoré malo reputáciu industriálneho centra štátu Chihuahua s rozvinutou priemyselnou produkciou. Calderónova stratégia tak bude postavená na zakomponovaní *soft-power* riešení do jeho tradične *hard-power* orientovanej taktiky voči narkokartelom.

Mesto vplyvom súčasného vývoja čoraz častejšie dostáva označenie „failed“ – t.j. zlyhávajúce mesto, keďže ani 8000 príslušníkov ozbrojených síl a federálnej polície nedokáže zabrániť každodenným násilnostiam. Počas svojej návštevy mesta Calderón tieto plány bližšie nekonkretizoval, avšak je zrejmé, že centrom jeho snáh bude okrem eliminácie tzv. beztrestnosti páchatel'ov násilných činov aj rekonštrukcia ekonomického života mesta a vybudovanie sociálnej infraštruktúry pre starostlivosť o obeť násilia, siroty a nezamestnaných.

Rozporuplné informácie o Iniciatíve Mérida

Počas mesiaca sa vo viacerých médiách objavili špekulácie o možnom pôsobení amerických spravodajských agentov na území Mexika v rámci plnenia Iniciatívy Mérida, ktorá je bilaterálnou iniciatívou Mexika a USA na boj s drogovými kartelmi a organizovaným zločinom. Denník *The Washington Post* totiž zverejnil informáciu o zapojení amerických tajných agentov do akcií mexických bezpečnostných síl. Táto správa pobúrila veľkú časť verejnosti a najmä opozičných politikov z PRD, ktorí od začiatku vystupovali proti podpisu iniciatívy. Ministerstvo vnútra však informácie poprela a potvrdilo, že kooperácia s USA v tomto smere prebieha len prostredníctvom výmeny informácií a koordinácie postupov, nie však cez priame zapojenie zahraničného personálu do operácií. Ministerstvo zároveň vyzdvihlo význam medzinárodnej kooperácie pri riešení tohto problému a podčiarklo vzájomný záväzok oboch strán nezasahovať do jurisdikcie a činností druhej strany.

Nikaragua

Ďalšie konflikty Ortegu s parlamentom

V krajine pokračujú už niekoľký mesiac „prestrelky“ medzi prezidentom Danielom Ortegom a opozíciou dominovaným parlamentom. Príčinou poslednej z nich je prezidentský dekrét, ktorým Ortega predžil mandát 10 členom Ústrednej volebnej komisie, 4 sudcom Najvyššieho súdu a niekoľkým ďalším popredným verejným funkcionárom, hoci táto právomoc prináleží parlamentu. V reakcii na to parlament, kde dominuje liberálna a pravicová opozícia schválil rezolúciu odsudzujúcu tento akt. Hoci je rezolúcia nezáväzná, má za cieľ poukázať na neústavnosť dekrétu a upriamiť pozornosť na opätovné priame a nepriame protizákonné postupy prezidenta. Podľa ústavy podlieha totiž menovanie vysokých štátnych úradníkov a diplomatov ratifikácii parlamentom, kde je potrebná kvalifikovaná väčšina, t.j. 2/3 hlasov.

Podľa opozičných poslancov je Ortegovo rozhodnutie ďalším z radu jeho atakov na priamu demokraciu. V posledných mesiacoch totiž Ortega vo svojich dekrétach vydával rozhodnutia, na ktoré z ústavy nemá oprávnenie a ktorými obchádzal parlament. V súčasnosti je však už aj rokovanie samotného parlamentu paralyzované, keďže koalícia aj opozícia odmietajú spolu rokovať a počet poslancov v pléne tak nedosahuje potrebné kvórum. Opoziční poslanci odmietajú pokračovať v rokovaní z dôvodu, že predseda parlamentu nezaradil do debaty návrh zákona, ktorý by zrušil spomínané Ortegove dekréty. Poslanci koalície naopak argumentujú, že o platnosti dekrétov má právomoc rozhodnúť len Najvyšší súd a nie parlament. Ďalší vývoj v tejto otázke bude podľa všetkého zdĺhavý a jeho konečný efekt zostáva v nedohľadne.

Spojené štáty americké

Prezident Obama zvolal zdravotnícky summit

Na konci února se uskutečnil na popud prezidenta Obamy summit vrcholných predstaviteľů americké politické scény na téma reformy zdravotní péče. Schůzka byla svolána poté, co lednové republikánské vítězství v doplňovacích volbách v Massachusetts výrazně zkomplikovalo přijetí reformního balíčku Kongresem. Cílem setkání, ve kterém byl prostor rozdělen rovnoměrně mezi zástupce Bílého domu, Demokratické a Republikánské strany, bylo zjistit, zda existuje možnost spolupráce napříč politickým spektrem při přijetí alespoň některých částí reformního zákona.

Ačkoliv summit nabídl šest hodin debaty v přímém televizním přenosu, přinesl velmi málo konkrétních výsledků. Republikáni opakovali své výhrady vůči demokratickému plánu, zejména vůči pravděpodobnému případnému navýšení ceny pojištění, demokraté kontrovali, že republikánské návrhy nijak nezmenšují počet nepojištěných Američanů.

Demokratům se tak nyní nabízejí dvě možné cesty, jak dále pokračit s reformou zdravotnictví. První je prosadit zákon Kongresem pouze s pomocí demokratických hlasů procesem rekonsiliace, který neumožňuje opozici použít filibuster. Tento postup by ovšem byl velmi kontroverzní a politicky riskantní, zejména vzhledem k výhradám americké veřejnosti k navrhovanému znění. Druhou možností je pokusit se rozdělit zákon na několik menších částí a hledat pro ty populárnější republikánskou podporu.

Rozpočet na rok 2011 představen

Barack Obama předložil Kongresu svůj návrh rozpočtu na příští fiskální rok. Stalo se tak v obtížné hospodářské situaci, kdy oživení americké ekonomiky je stále v začátcích a potřebuje vládní podporu, i proto, že řada ekonomických indikátorů, zejména míra nezaměstnanosti, vykazují horší hodnoty, než bylo vloni přepokládáno. Zároveň ovšem musí mít Spojené státy na zřeteli středně- a dlouhodobý horizont a rostoucí obavy věřitelů o schopnost USA dostát svým narůstajícím finančním závazkům.

V otázce podpory růstu amerického hospodářství a boje proti nezaměstnanosti navrhuje prezident Obama rozšířit stávající systém podpory v nezaměstnanosti, pomoc lidem, kteří přišli o zdravotní pojištění v důsledku ztráty zaměstnání, i daňové úlevy pro podniky přijímající nové pracovníky. Obamova ochota pokračovat ve fiskální expanzi se opírá i o fakt, že úroková míra Fedu zůstává těsně nad nulou a monetární politiku již nelze více uvolnit.

Stinnou stránkou prezidentova plánu jsou ovšem pokračující rozpočtové deficity. Ten letošní by měl překročit 10% HDP a příští rok je schodek odhadován na 8,3%. *Office of Budget and Management* odhaduje, že za nadcházející dekádu vzroste federální dluh o bilión dolarů, což zvyšuje riziko nárůstu úrokové míry vládních dluhopisů. Prezident Obama se snaží přijít na způsob, jak nalézt v rozpočtu úspory, např. návrhem na zmrazení nemandatovaných výdajů (kromě vojenského rozpočtu) po dobu tří let. Potíž ovšem spočívá v tom, že drtivou většinu vládních výdajů tvoří právě náklady na Medicare, Medicaid, Social Security a národní obranu, které by z plánovaného zmrazení byly vyňaty.

Demokratické odchody do důchodu před listopadovými volbami pokračují

Senátor Byron Dorgan zastupující Severní Dakotu se stal dalším z řady demokratických politických představitelů, kteří již ohlásili svůj úmysl odejít do důchodu po vypršení jejich stávajícího funkčního období a tedy nekandidovat znovu v nadcházejících podzimních volbách. V ojedinělých případech (např. Connecticut, kde odchází relativně nepopulární senátor Christopher Dodd) tento krok zřejmě pomůže Demokratické straně zvýšit své naděje na volební úspěch, většinou ovšem demokraté přicházejí o výhodu, kterou ve volebních kláních mají kandidáti, kteří svůj post obhajují. Rozhodnutí demokratických politiků ukončit kariéru jsou do jisté míry ovlivněna volebními prognózami, které jejich straně v listopadu předpovídají prohru.

Na konci února měli republikáni ve volebních preferencích (v dotazech na generický volební lístek) mírný náskok před demokraty, což ovšem z historického hlediska není nic neobvyklého. Naopak, vítězná strana v prezidentských volbách většinou utrpí ztráty v následujících volbách do Kongresu, otázkou pak je pouze jejich rozsah. Určitou nadějí pro demokraty je růst Tea Party Movement, populistického pravicového hnutí, jehož zapojení v republikánských primárkách může vyústit v nominaci kandidátů slabých ve všeobecných volbách.

Nová ofenziva spojeneckých sil v Afghánistánu

Dne 13. února zahájily spojenecké síly v Afghánistánu dlouho plánovanou ofenzivu v okolí města Mardža v jižní provincii Hílmand. Jedná se o největší spojenou akci afghánských národních ozbrojených sil a koaličních vojáků, která má za cíl připravit Taliban o útočiště na jihu země. Na rozdíl od bojů v předchozích letech odráží současný vojenský postup novou strategii vedení válečného střetnutí. Eliminace nepřátelských bojovníků není jediným a ani nejdůležitějším cílem spojeneckého úsilí, nový postup klade důraz na zajištění bezpečnosti místního obyvatelstva a

pomoc při obnově země poskytnutím základních služeb. Cílem kampaně je odepření podpory místního obyvatelstva islamistickým povstalcům a zavedení a upevnění moci zvolených vládních představitelů.

Nová ofenziva zapadá do plánů prezidenta Obamy převzít iniciativu na afghánském bojišti. Za tím účelem také prezident minulý listopad rozhodl navýšit počet amerických jednotek v zemi, na což podobným rozhodnutím reagovaly i některé spojenecké země. Větší nasazení vojáků by ovšem mělo začít přinášet konkrétní výsledky co nejdříve, pokud Spojené státy chtějí dodržet svůj plánovaný harmonogram postupného stahování v roce 2011.

Uruguay

José Mujica se ujal prezidentského úřadu

Vítěz prezidentských voleb, které se konaly 29. listopadu 2009, José Mujica z levicového uskupení *Frente Amplio* dne 1. března složil prezidentský slib do rukou vlastní manželky, senátorky Lucíí Topolansky zastávající post dočasné předsedkyně Senátu a stal se tak 52. uruguayským prezidentem. Topolansky byla jako senátorka, jež ve volbách obdržela nejvyšší počet hlasů, dočasnou předsedkyní Senátu právě do 1. března, kdy se hlavou tohoto orgánu stal nový viceprezident Danilo Astori poté, co i on složil slib do jejích rukou.

Slavnostního aktu se účastnilo množství hlav států, mezi nimi na příklad prezidentí Venezuely Hugo Chávez, Kolumbie Álvaro Uribe, Evo Morales z Bolívie či Cristina Fernández de Kirchner z Argentiny. Nechyběla ani ministryně zahraničí USA Hillary Clinton. Právě její přítomnost dává do budoucna naději na dobré vztahy mezi oběma zeměmi.

Mujica vyjádřil odhodlání vést střízlivou politiku zaměřenou na redukci chudoby a podporu vzdělanosti. V zahraniční politice se chce zaměřit hlavně na prohlubování spolupráce s Brazílií a normalizaci vztahů s Argentinou, jež jsou pošramocené především kvůli sporu o papírnu Botnia na uruguajském břehu hraniční řeky Uruguay, o němž by měl v březnu tohoto roku rozhodnout Mezinárodní soudní dvůr v Haagu.

Venezuela

Příprava na parlamentní volby v plném proudu

Vládní i opoziční strany se po dlouhých interních i externích debatách týkajících se demokratického způsobu výběru kandidátů do zářijových voleb rozhodly uspořádat primární volby. Vládní PSUV v polovině měsíce ohlásila jejich konání na 16. května, opoziční blok Mesa de la Unidad Democrática (MUD) připravuje primárky již na 25. dubna. Primárky MUD se však na rozdíl od celoplošného výběru PSUV pravděpodobně uskuteční pouze ve 20 z celkem 86 volebních okrsků. PSUV zamýšlí umožnit účast v primárkách celé členské základně a dokázat tak, že není bezesbýtku ovládána prezidentem Chávezem, jak jí média často vytýkají. Tímto krokem se chce mediálně i reálně vymezit vůči méně participativnímu přístupu opoziční MUD.

Dosažení dohody stanovující metodu výběru jednotných kandidátů uvnitř MUD bylo značně problematické, a to na úrovni většiny federálních států. Každá z politických stran tvořících tuto

koalici si totiž zachovává velmi silné tendence hájit své vlastní zájmy a voličskou základnu, což omezuje jednotnost bloku nutnou pro postavení se PSUV. Tento fakt neprospívá záměru vybudovat silný opoziční volební bloku, k jehož vytvoření existuje v současnosti příznivá situace: pokračující kritická situace energetiky, vyřazení RCTV Internacional z vysílacího prostoru venezuelských kabelových operátorů či vesměs nepopulární úzká spolupráce Venezuely s Kubou. Obzvláště rozporupnými rozhodnutími prezidenta republiky bylo například přizvání jednoho z kubánských ministrů, Ramira Valdeze, do čela krizové komise pro energetiku a darování finančních prostředků kubánské vládě na výstavbu nové elektrárny. Tyto kroky vzbudily rozhořčení a vedly dokonce bývalé prezidentovi stoupence, mezi než patří bývalý kancléř Luis Alfonso Dávila; bývalý ministr obrany Raúl Isaías Baduel či jeden z významných autorů současné venezuelské Ústavy Hermann Escarrák, k výzvě k jeho odstoupení a podání několika žalob za vlastizradu. Ty však byly Nejvyšším soudem (TSJ) odmítnuty.

Další posilování role státu

Prezident Hugo Chávez pokračuje ve své politice vyvlastňování soukromých objektů a podniků, jak tomu bylo také v případě historických budov v Caracasu sloužících komerčním účelům a pozemků jednoho z pivovarů venezuelské společnosti Polar. V oblasti finančních institucí připravuje Národní shromáždění schválení nového zákona o Centrální bance (*Banco Central de Venezuela, BCV*), který ve svém důsledku naruší nezávislost této instituce. Zásadní změnou, kterou přinese, má být odstranění překážek k tomu, aby se v budoucnu mohl stát guvernérem BCV ministr financí a vykonávat tak oba posty zároveň. Tímto opatřením chce vláda mimo jiné dosáhnout zjednodušení a zrychlení prováděné měnové politiky. Mezi výhody patří hladká koordinace opatření na kontrolu kurzu bolívaru, který se po lednové devalvaci pohybuje na dvou oficiálních hodnotách – 2,60 a 4,30 za USD - a jedné tržní úrovni. Právě volatilita paralelního kurzu měny způsobuje ekonomice a vládě problémy, které se bez dlouhodobého úspěchu snaží zmírňovat prostřednictvím masivních emisí státních dluhopisů. Nový zákon však bez ohledu na praktické důvody svého schválení zásadně porušuje zásadu imparciálnosti Centrální banky /BCV/ jako hlavní instituce národního měnového systému. Venezuelská vláda tak čím dál závažněji pokračuje v přestavbě tradiční zásady institucionálního oddělení mocí v demokratickém státě.

Konflikt s Meziamerickou radou pro lidská práva.

V důsledku stupňující se kritiky znepokojivého stavu svobody slova a lidských práv ze strany Meziamerické rady pro lidská práva (CIDH) oznámil prezident republiky odchod Venezuely z této organizace, kterou označil za fašistickou. CIDH opakovaně upozorňuje na zhoršující se situaci v zemi. Organizace se také stala jedním z hlavních kritiků kontroverzního ukončení vysílání RCTV Internacional ve Venezuele.

Minianalýzy

CHILE Ekonomické a politické dopady zemětřesení v Chile

Tomáš Kristlík

Ničivé zemětřesení postihlo Chile právě ve chvíli, kdy se začalo vzpamatovávat z následků světové finanční a hospodářské krize (v roce 2009 dosáhlo meziročního růstu 0,9% HDP). Očekává se, že nejvíce bude zemětřesením postižený exportní sektor, který je tahounem chilské ekonomiky. Hlavní oblasti těžby mědi, která představuje klíčovou strategickou surovinu a největší zdroj zahraničních příjmů, sice nebyly nijak významně poškozeny, avšak v přístavech jižně od těchto nalezišť se zemětřesení odrazilo poklesem přepravních kapacit, což přímo ohrožuje také export celulózy, ovoce a dalších lesnických produktů. Pokles objemu přepravy doplní ještě ztráty vyplývající z masivního poškození vnitrostátních komunikací, které mimo jiné znemožní přepravu průdků z právě vrcholící sklizně.

Nepříznivé dopady na národní hospodářství se očekávají především v prvním a druhém čtvrtletí 2010. Podle některých odhadů by však naopak mohlo nastat období relativního růstu, především díky rozsahu plánované pomoci pro postižené oblasti. Potvrzení této předpovědi by pravděpodobně velmi potěšilo budoucího prezidenta Sebastiána Piñeru, nastupujícího do funkce 11. března, který ve své volební kampani přislíbil zajistit meziroční nárůst HDP o 6% po celou dobu svého funkčního období.

Dokud nebudou kompletně vyčísleny škody, které zemětřesení napáchalo, je těžké odhadnout pozdější celkové náklady na rekonstrukci. Předběžný odhad americké společnosti Egecat, která se zaměřuje na krizový management, zmiňuje částku na úrovni 30 miliard dolarů, která představuje přibližně 20% chilského HDP v roce 2009. Předpokládá se, že značnou část těchto nákladů by mohly pokrýt státní rezervy vytvořené v letech 2003 – 2008, kdy cena mědi dosáhla rekordní výše. Budoucí prezident Piñera nicméně předpokládá, že vláda nebude jediným aktérem rekonstrukčního úsilí. Jeho vlastní plán „*Lift Chile*“, představený hned následující den po zemětřesení, počítá se značnou spoluúčastí soukromých firem. Konkrétní podoba a způsob zapojení soukromých subjektů bude předmětem dalšího jednání.

Vedle ekonomických dopadů by mohlo mít zemětřesení vliv i na domácí politickou scénu. Početná kritika kvůli selhání výstražného systému a následnému pomalému poskytnutí pomoci postiženým oblastem, která se snesla na prezidentku Michelle Bachelet i na celou chilskou vládu, by podle některých odhadů mohla ohrozit původně předpokládané pokojné předání moci v polovině března.

Posledních dvacet let od přechodu Chile k demokracii realizovala levicová koalice v zemi vcelku umírněnou pragmatickou spíše středovou politiku, která čerpala inspiraci na obou stranách politického spektra a pomohla vytvořit jednu z nejsilnějších ekonomik Latinské Ameriky. Úspěšná politika v období světové finanční krize pomohla Michelle Bachelet udržet si přibližně 70% podporu obyvatel, avšak současný vývoj ohrožuje nejen její vlastní odkaz jako hlavy státu, ale také odkaz celého předchozího období vlády levicové koalice.

Zemětřesení a následná kritika vlády vyvolaly dohady, zda by nemohlo dojít rovněž k politickým otřesům, které by hrozily vytrhnout Chile z posledních desetiletí stability a vést k masivnější polarizaci politiky a k pravděpodobným vnitřním sporům. Podobné úvahy jsou jistě opodstatněné, především pokud si uvědomíme, že zemětřesení již způsobilo úpadek mocenské pozice Somozovské dynastie v Nikaragui roku 1972 a stejně tak uspíšilo úpadek vlády PRI v Mexiku roku 1985.

Podle mínění některých pozorovatelů Chile skutečně zaznamenalo v poslední době významný posun doprava, především pokud jde o smýšlení obyvatel. Důkazem může být obecně velmi kladná reakce na momentální přítomnost vojáků v ulicích, která však v zemi, jež si prošla přinejmenším složitým obdobím vojenské diktatury, nemohla rozhodně být s jistotou předvídána.

Budoucí chilský prezident Sebastián Piñera, představitel pravicové koalice a třetí nejbohatší muž v zemi, který nastoupí do úřadu 11. března, nicméně přislíbil, že během svého působení ve funkci na politiku své předchůdkyně spíše naváže, než aby ji zpochybňoval či nějak zásadně revidoval. Předpovídat nějaké rozsáhlé zásadní změny se tedy zdá být přinejmenším předčasné, nicméně je více než zřejmé, že vnitřní politika Chile se vyvíjí a pravděpodobně vstupuje do své nové fáze, která bude charakteristická výraznějšími spory mezi pravicí a levicí, než jak tomu bylo v posledních dvaceti letech.

MEXIKO: Nečakaná volebná koalícia pravice s ľavicou

Ivan Kováč

V súvislosti s blížiacimi sa voľbami guvernérov viacerých mexických štátov (11 štátov v júli, 1 štát v októbri) uzatvorili na lokálnej úrovni alianciu vládna pravicová PAN s opozičnou ľavicovou PRD. Cieľom tejto netradičnej a nečakanej volebnej aliancie je podpora spoločných kandidátov vo vybraných mexických štátoch, kde dlhodobo v guvernérskejších voľbách víťazí centristická strana PRI.

Spojenie PAN s PRD má za cieľ oslabiť PRI, ktorá bude v týchto voľbách obhajovať 9 guvernérskejších postov, a zároveň má zastaviť pokračujúci nárast moci tejto strany smerom k prezidentským voľbám v roku 2012. PAN a PRD pritom v posledných rokoch patrili k najtvrdším protivníkom na mexickej politickej scéne a ich súboj vo voľbách v roku 2006, ktorý sa skončil víťazstvom súčasného prezidenta Calderóna z PAN len o 0,5 % hlasov nad nominantom PRD Lópezom Obradorom, vyvolal silnú polarizáciu a napätie v celej krajine. Ich spojenie je „svadbou z rozumu“, keďže obe strany čelia rastúcej popularite PRI, ktorá od straty prezidentského kresla v roku 2000 kontinuálne obnovuje svoju silu a po minuloročných voľbách už je opäť najsilnejšou stranou v Snemovni reprezentantov. V posledných voľbách utrpeli práve PAN a PRD najväčšie straty na úkor PRI.

Pre pochopenie pozadia tohto kroku potrebné vziať do úvahy realitu na lokálnej mexickej politickej scéne, kde existujú štáty, v ktorých už niekoľko desaťročí vládnu guvernéri z PRI a existujúce vládne štruktúry sú veľmi úzko prepojené s touto stranou. Aj preto sa má proti kandidátom PRI v takýchto štátoch postaviť spoločných kandidát PAN a PRD, ktorý by mal mať oveľa väčšie šance na úspech, než keby obe strany postavili vlastného nominanta. Viacerí politickí analytici hodnotia tento krok ako snahu o oslabení faktického monopolu moci, ktorý má PRI v týchto štátoch.

Druhým dôležitým cieľom aliancie je zabrzdenie procesu posilňovania PRI, ktorá je momentálne najsilnejšou politickou stranou Mexika a pre zvyšné dve strany predstavuje najnebezpečnejšieho súpera najmä pri prezidentských voľbách v roku 2012. Prípadné volebné straty PRI na štátnej úrovni by mohli naštartovať proces obnovy jej dominantnej pozície, ktorý sa začal voľbami v lete minulého roku a mohol by kulminovať práve víťazstvom v prezidentských voľbách o dva roky.

Rozhodnutie o volebnej koalícii však vyvolalo rozporuplné reakcie aj vnútri spomínaných strán. Spojenie PAN s PRD viedlo ministra vnútra Fernanda Gómeza Montta k vystúpeniu z PAN. Podľa jeho mienky je totiž takéto spojenie v rozpore so zásadami PAN a navyše môže ohroziť spoluprácu s PRI na federálnej úrovni, kde sa prezident Calderón pri presadzovaní svojich reformných plánov bez podpory tejto strany nezaobíde. Samotný prezident volil opatrné slová, avšak aj on vyniesol výhrady proti takýmto koalíciám v niektorých štátoch najmä z dôvodu ich možného dopadu na

kooperáciu strán na federálnej úrovni. Rozhodnutie o uzatvorení koalícií však ponechal v rukách predsedu strany Césara Navu a straníckych štruktúr v jednotlivých štátoch. Napokon podľa posledných informácií by mala PAN s PRD postaviť spoločného kandidáta v štyroch štátoch.

Niektorí politológovia však upozorňujú, že PAN sa týmto rozhodnutím dostáva do slepej uličky, keďže vykročila po dvoch protichodných cestách – na jednej strane sa uchádza o podporu PRI pri presadzovaní štrukturálnych reforiem na federálnej úrovni, ale na druhej strane sa v štátoch spája s PRD, aby práve PRI odstránila od moci. Tie najodvážnejšie prognózy dokonca hovoria o konci reformných snáh Calderónovej vlády, ktorých nositeľom bol práve Gómez Montt a ktorým mala napomôcť spolupráca s PRI v Kongrese.

Stranícke špičky PRD a väčšina jej členov vníma túto koalíciu pozitívne. Na rozdiel od PAN sa totiž strana nemusí obávať, že by si týmto rozhodnutím skomplikovala svoju politickú pozíciu na federálnej úrovni a v podobnom duchu sa vyjadrili aj jej predstavitelia, ktorí podčiarkli lokálny charakter tejto aliancie a potrebu oddeľovať realitu v jednotlivých štátoch od vývoja na federálnej politickej scéne.

V kruhoch PRI zavládlo po oznámení volebnej koalície PAN a PRD rozčarovanie. Nelichotivo sa o aliancii vyjadrila prezidentka PRI Beatriz Paredesová, podľa ktorej PAN zapredala svoje princípy, len preto aby sa mohla spojiť s PRD. V každom prípade je PRI touto alianciou zaskočená a určite takéto spojenie neočakávala. Samozrejme, že strana vníma túto alianciu ako spojenie proti nej a považuje ju za utilitaristickú. Dopad takejto aliancie na federálnu politickú scénu bude podľa očakávania závažný. PRI totiž od víťazných volieb v minulom roku spolupracovala pri presadzovaní reforiem s PAN aj preto, že PAN sa zaviazala nespájať sa s PRD na štátnej úrovni pri nasledujúcich voľbách. Porušením tejto gentlemenskej dohody je však kooperácia PAN a PRI v Kongrese značne ohrozená.

Samotná verejnosť podľa prieskumov verejnej mienky alianciu PAN a PRD v prevažnej miere odmieta, keďže strany považuje za programovo inkompatibilné a vidí za ňou snahu za každú cenu zvíťaziť v guvernérskejších voľbách.

KOLUMBIE: Konec nadějí pro prezidenta Uribeho

Nada Závodníková

Rozhodnutí Ústavního soudu vynesené poslední týden v únoru učinilo tečku za diskuzí o možném třetím volebním období prezidenta Uribeho. Ústavní soud shledal celkem pět zásadních pochybení v zákonu o referendu, jehož prostřednictvím se měli Kolumbijští občané rozhodnout o – v tomto případě již druhé – změně ústavních opatření týkajících se opakovaného znovuzvolení prezidenta Uribeho.

Ačkoli státní zástupce Alejandro Ordóñez Maldonado jen před několika týdny vyzval Ústavní soud k souhlasnému vyjádření o zákonu o referendu s argumentem, že neregulárnosti spojené s jeho osudem nejsou závažné, sám soud dospěl k závěru, že zákon o referendu výrazným způsobem porušuje demokratické principy. Podle soudu iniciativa spojená s předložením zákona o referendu překročila limity stanovené pro financování (a to dokonce šestinásobně). Navíc projednávání zákona v Kongresu začalo bez toho, že by bylo ověřeno splnění legálních požadavků referenda ze strany Registraduría Nacional, v průběhu projednávání byla změněna otázka, na niž měli občané v referendu odpovídat (protože původní znění by umožnilo prezidentovi Uribemmu kandidovat až v roce 2014), projednávání zákona proběhlo ve zkráceném čtení a k jeho schválení v konciliačním řízení mezi Sněmovnou a Senátem došlo díky přeběhnutí 2 kongresistů.

V Kolumbii se tak necelých 60 dnů před prezidentskými volbami v podstatě otevírá prostor pro předvolební kampaň. Zatímco konzervativní stranu teprve čeká rozhodnutí o nominaci svého kandidáta do prezidentských voleb – potenciálními uchazeči jsou Andrés Felipe Arias, jehož kandidaturu podporuje právě prezident Uribe, bývalý ministr obrany Juan Manuel Santos a s velkou ztrátou za nimi Noemí Sanín - ostatní strany, jejichž předvolební kampaň doposud spočívala především ve způsobu, jak se vymezit vůči prezidentovi Uribem, teď získaly prostor pro sestavení předvolebních programů, které by řešily četné sociální a ekonomické problémy země. Již dnes je jasné, že patrně žádný z kandidátů nezvítězí v prvním kole. Otázkou navíc i nadále zůstává právě osud prezidenta Uribeho. Někteří dokonce spekulují, zdali se nevydá cestou ruského prezidenta Putina. Nominace Andrése Felipeho Ariase – nazývaného rovněž „Uribito“ - by mohla být jedním z hlavních ukazatelů, že prezident Uribe si zachová vliv na dění v zemi.

I přes to, že rozhodnutí Ústavního soudu ukazuje, že v Kolumbii nevládne „estado de opinión“, jak prezident Uribe označoval (jemu nakloněné) veřejné mínění, ale „estado de derecho“, tedy právní stát, rozhodujícím bude výsledek a vývoj země po volbách, jež se mají uskutečnit 30. května 2010.

Newsletter vyjadřuje názory autorů. Názory vyjádřené v textu nemusí být nutně stanoviskem Asociace pro mezinárodní otázky.

Koordinátor projektu: Naďa Závodníková Zpravodajství: Dalibor Bartoš, Zuzana Dudová, Nina Höningová, Ivan Kováč, Tomáš Kristlík, Monika Lörinczová, Jiří Skoupý, Naďa Závodníková Korektury: Marie Petrovická Odborná editace: Jiří Skoupý, Naďa Závodníková Grafický návrh: Side2 Sazba: Petr Netuka Kontakt na redakci: newsletter.ap@amo.cz

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) Žitná 27, 110 00 Praha 1 Tel./Fax: +420 224 813 460 E-mail: info@amo.cz / www.amo.cz

© Asociace pro mezinárodní otázky 2010
